

Postawy wobec nikotynizmu nastolatków leczonych z powodu cukrzycy typu 1

Attitudes of teenagers treated for type 1 diabetes towards tobacco addiction

WITOLD KOŁŁĄTAJ^{1/}, MARIA KLATKA^{1/}, BARBARA KOŁŁĄTAJ^{2/}, IRENA DOROTA KARWAT^{2/}

^{1/} III Katedra Pediatrii, Klinika Endokrynologii i Neurologii Dziecięcej, Uniwersytet Medyczny w Lublinie

^{2/} Katedra i Zakład Epidemiologii, Uniwersytet Medyczny w Lublinie

Wstęp. Pomimo wieloletnich kampanii edukacyjnych, zjawisko palenia tytoniu nadal dotyczy dużej grupy Polaków, w tym osób leczonych z powodu chorób przewlekłych.

Cel pracy. Celem pracy było rozpoznanie częstości występowania problemu nikotynizmu wśród nastolatków chorych na cukrzycę typu 1 oraz poznanie czynników prowadzących do rozpoczęcia i rezygnacji z palenia tytoniu.

Materiał i metodyka. Badaniami objęto 144 nastolatków, w tym (79 dziewcząt – 54.9%; 65 chłopców – 45.1%) leczonych z powodu cukrzycy typu 1, pozostających pod opieką Kliniki Endokrynologii i Neurologii Dziecięcej UM w Lublinie. Wiek badanych: 11-18 lat, czas trwania choroby 0.1-17 lat. W badaniu zastosowano metodę kwestionariusza wywiadu. Badania przeprowadzono w okresie: marzec 2010 – grudzień 2010.

Wyniki. Do palenia tytoniu przyznało się 14 osób (9,7% ogółu badanych). Większość, bo 127 (88,2%) stwierdziło, że palenie tytoniu bezwzględnie szkodzi zdrowiu. Aż 87 ankietowanych (60,4%) przyznało, iż wśród najbliższych członków ich rodzin są nałogowi palacze tytoniu. Zdecydowana większość badanych nastolatków (80,9%) wyraziła opinie, że skuteczność kampanii antynikotynowych jest, co najwyżej niewielka. 53,5% badanych uważa, że najskuteczniejszym sposobem walki z nikotynizmem są zaporowe ceny papierosów.

Wnioski. 1. Palenie tytoniu jest nałogiem, który dotyka blisko 1/10 nastolatków chorujących na cukrzycę typu 1, a znacznie większa grupa może być palaczami biernymi, gdyż 60,4% nastolatków ma w swym środowisku domowym palaczy tytoniu. 2. Większość badanych ma wystarczającą wiedzę na temat szkodliwości palenia tytoniu, jednak posiadana wiedza jest niewystarczającym czynnikiem zniechęcającym do palenia. 3. W opinii ankietowanych, jednym z najskuteczniejszych sposobów walki z nałogiem tytoniowym jest wprowadzanie barier finansowych utrudniających dostęp do zakupu papierosów.

Słowa kluczowe: cukrzyca typu 1, nikotynizm, profilaktyka

Introduction. Despite many years of educational campaigns, tobacco addiction still involves a large group of Poles, including those suffering from chronic diseases.

Aim. The aim of this study was to determine the scale of cigarette smoking problem in adolescents with diabetes type 1 and identify the factors that lead such teens to smoke and to quit smoking.

Material & Methods. The study involved 144 adolescents (among them 79 female ones – 54.9%; 65 male ones – 45.1%) treated for type 1 diabetes and being under medical care of the Department of Endocrinology and Neurology, Medical University of Lublin. Age of subjects: 11-18 years, disease duration 0.1-17 years. The study was based on the interview questionnaire method and carried on during the period March 2010 – December 2010.

Results. Tobacco smoking acknowledged 14 teens (representing 9.7% of respondents). The majority of surveyed – that is 127 persons (88.2%) – were convinced of the harmfulness of smoking. As many as 87 respondents (60.4%) had smokers among the members of their immediate families. The vast majority of surveyed (80.9%) expressed the opinion that the efficacy of anti-smoking campaigns is rather not sufficient. 53.5% of respondents think that the most appropriate way to fight smoking are prohibitive prices of tobacco products

Conclusions. 1. Cigarette smoking is an addiction which affects almost 1/10 of teenagers suffering from type 1 diabetes; 60.4% of teen diabetics are probably passive smokers. 2. The vast majority of teens suffering from diabetes type 1 are well educated about the harmful effects of tobacco abuse; however such knowledge is insufficient to prevent smoking initiation. 3. Young diabetics consider are financial barriers hindering access to cigarettes as the most effective tools for fighting tobacco addiction.

Key words: diabetes type 1, nicotine, prophylaxis

Wstęp

Palenie tytoniu od wielu lat stanowi ważny problem zdrowotny i społeczny. Według informacji Zakładu Epidemiologii Instytutu Onkologii (Zatoński) w 1993 roku w Polsce, papierosy paliło 60.8% mężczyzn i 42.8% kobiet w wieku 30-39 lat, a w 2003 roku paliło 42.8% mężczyzn i 33.3% kobiet [1], w 2010 roku szacowano, iż w Polsce codzienni i okazjonalni palacze stanowią 30,3% populacji, łącznie 9,8 miliona, w tym 36,9% mężczyzn i 24,4% kobiet [2].

Z danych statystycznych wynika, że zmniejsza się liczba dorosłych, którzy są nałogowymi palaczami. Niepokój, budzi problem stopniowego obniżania się wieku inicjacji nikotynowej oraz utrzymujący się wysoki odsetek osób palących wśród nastoletniej młodzieży, a nawet dzieci. Obecnie szacuje się, że dla chłopców wiek inicjacji nikotynowej wynosi średnio 12,5-13,5 lat, dla dziewcząt 13,8-14,0 lat (zależnie od środowiska) [3]. Nie należy do rzadkości, zwłaszcza wśród młodzieży ze szkół zawodowych, iż nastolatek pali nawet 20 papierosów dziennie. Do takiej skali nikotynizmu przyznaje się 28.8% uczniów szkół zawodowych [3].

W roku 2003 paliło średnio 50% uczniów szkół ponadgimnazjalnych (wśród dziewcząt 47% palących, wśród chłopców – 52%) [4, 5]. Częściej nałogowi temu poddawali się uczniowie szkół zawodowych i techników, aniżeli liceów [4, 6]. W latach 2004-2005 70% uczniów techników i niemal 80% uczniów szkół zawodowych (dane z terenu województwa dolnośląskiego i śląskiego) [7] przyznawało się do czynnego palenia. Dane z kolejnych lat pochodzą z badań przeprowadzonych na ogół na stosunkowo mało licznych grupach, stąd ich wyniki różnią się znacznie. W okresie 2005-2006 r. w Gorzowie Wielkopolskim szacowano, iż odsetek palaczy codziennych lub okazjonalnych wśród uczniów gimnazjów publicznych wynosił 21% (przy czym 55% badanych deklaroowało inicjację nikotynową w okresie wcześniejszym) [8]. Z badań wynika, że w 2008 roku problem palenia dotyczył większości nastolatków (w tym czasie, wśród młodzieży licealnej oraz uczniów szkół zawodowych tylko 20,4-29,6% deklaroowało się, jako niepalący [3]). Są też doniesienia, z których wynika, że w porównaniu ze stanem w latach 2003-2004 odsetek palących nałogowo nastolatków uległ wyraźnemu zmniejszeniu. Przykładem tego są wyniki badania ankietowego prowadzonego w ramach programu „Konsumpcja substancji psychoaktywnych przez młodzież szkolną – Młodzież 2008” przeprowadzonego przez Fundację Centrum Badania Opinii Społecznej na zlecenie Krajowego Biura ds. Przeciwdziałania Narkomanii w ramach Krajowego Programu Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2006-2010. Wyniki tego badania, któremu poddano 1400 uczniów z 65 ponadgimnazjalnych szkół

publicznych i niepublicznych wskazywały, iż w tym czasie abstynentami nikotynowymi było 62% uczniów, 22% uczniów regularnie paliło papierosy, w miastach do 20 000 mieszkańców – 29%, zaś okazjonalnie paliło 16%. Łącznie kontakt z wyrobami tytoniowymi miało 38% młodzieży ponadgimnazjalnej [4]. Dane z 2009 roku dotyczące zachowań anty-zdrowotnych uczniów klas trzecich gimnazjów z Białegostoku pozwalają na oszacowanie skali nikotynizmu w tej grupie młodzieży na 28% (niemal 24% uczennic oraz ponad 32% chłopców) [9].

Tak więc, pomimo wieloletnich kampanii edukacyjnych i zaangażowania wielu organizacji pozarządowych w walkę z nikotynizmem, zjawisko palenia tytoniu nadal dotyczy dużej grupy dzieci i młodzieży.

Pali nie tylko młodzież zdrowa, ale także i nastolatki leczone z powodu chorób przewlekłych. U nich nikotynizm staje się czynnikiem pogarszającym efekty leczenia oraz sprzyja rozwojowi wielu powikłań [10, 11, 12].

Wśród palaczy są też osoby chore na cukrzycę typu 1. Chorzy na cukrzycę palacze tytoniu, charakteryzują się znacznie gorszą perfuzją tkankową, aniżeli chorzy niepalący. Już w pierwszym roku trwania cukrzycy typu 1, stopień dysfunkcji mikrokrążenia u palaczy jest głębszy, niż u osób niepalących, długotrwale chorujących na cukrzycę [10].

Cel pracy

Próba ustalenia skali problemu jakim jest nikotynizm wśród nastolatków chorych na cukrzycę typu 1 oraz poznanie uwarunkowań prowadzących do rozpoczęcia i rezygnacji z palenia tytoniu.

Materiał

Badaniu poddano 144 nastolatków obojga płci (79 dziewcząt i 65 chłopców), leczonych z powodu cukrzycy typu 1 i pozostających pod opieką Kliniki Endokrynologii i Neurologii Dziecięcej UM w Lublinie. Wiek badanych: 11-18 lat (średnio: 15,5 lat, mediana 15,58; s.d.: 1,67 lat); czas trwania choroby 0.1-17 lat (średnio: 6,16 lat, mediana 6,0; s.d.: 4,38 lat). Badane osoby były mieszkańcami województwa lubelskiego.

Metoda

W badaniu użyto metody kwestionariusza wywiadu. Oryginalny, autorski kwestionariusz zawierał 30 pytań zamkniętych. Wśród nich:

- pytania jednokrotnego i wielokrotnego wyboru dotyczące parametrów antropometrycznych, indywidualnej historii nałogu tytoniowego, zjawiska palenia tytoniu w rodzinie nastolatków, poglądów na temat roli czynników środowiskowych sprzy-

jających nałogowi, roli akcji antynikotynowych i indywidualnych propozycji skutecznej eliminacji nikotynizmu w Polsce;

- matierze z 6 punktową skalą oceny (0-5) dotyczące oceny skuteczności akcji antynikotynowych w zakresie zniechęcania do rozpoczęcia palenia i motywujących do zerwania z nałogiem oraz sondujące opinie na temat obowiązujących obecnie w Polsce cen wyrobów tytoniowych.

Badania przeprowadzono w okresie od marca do grudnia 2010 r.

Wyniki

Do palenia tytoniu przyznało się 14 osób (9,7% ankietowanych), w tym do nałogowego palenia (palenie codzienne) 4 osoby (2,8% respondentów) oraz do palenia okazynego (kilka, kilkanaście papierosów miesięcznie) – 10 osób (6,9% ankietowanych). Wśród palących, odsetki obojga płci były równe (po 50%).

Wszyscy palacze mieli swój pierwszy kontakt z tytoniem po 9 roku życia (zakres od 10 do 16 lat, średnia 13,64, mediana 14 lat, s.d. 2,01).

Do pierwszego kontaktu z wyrobami tytoniowymi w zdecydowanej większości przypadków dochodziło podczas spotkań towarzyskich w grupie rówieśniczej (6/14) lub podczas wycieczki szkolnej (5/14), 12 uczniów (12/14) kontynuowało palenie pomimo sprzeciwu rodziców.

Wszyscy palący (14 osób) mieli świadomość dużej szkodliwości dymu tytoniowego i faktu, że składniki dymu tytoniowego mogą sprzyjać wcześniejszemu ujawnianiu się późnych powikłań cukrzycy. W grupie palaczy było 11 respondentów (przeszło ¾ liczebności podgrupy palących), którzy mieli za sobą nieudane próby rzucenia palenia. Zaledwie 6 palących (mniej, niż ½ palaczy) wyrażała chęć rzucenia palenia.

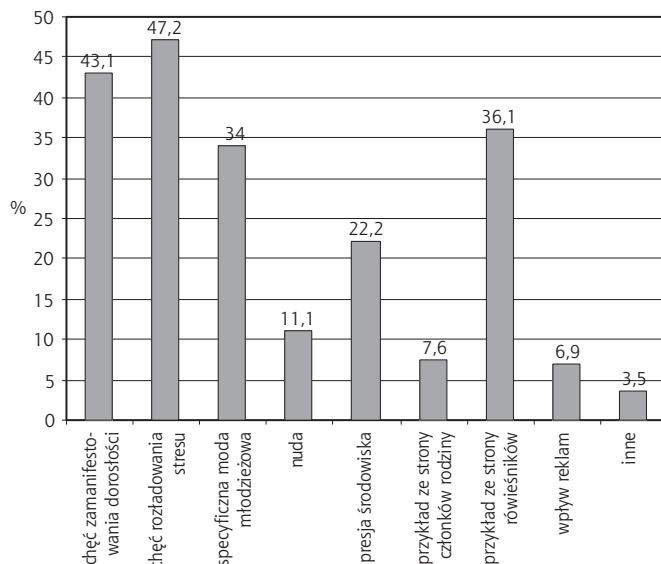
Wśród wszystkich ankietowanych (144 osób) zaledwie 3 respondentów (2,1%) było zdania, iż papierosy nie stanowią zagrożenia zdrowotnego, 88,2% (127 osób) – wyraziło opinię o bezwzględnej szkodliwości palenia tytoniu, 4,9% było zdania, że dym tytoniowy szkodzi tylko w razie wieloletniego palenia, także 4,9% stwierdziło, iż szkodliwy może być dopiero nałóg palenia polegający na wypalaniu dużej ilości papierosów (20 i więcej sztuk) w ciągu doby.

Porównując skalę zjawiska, jakim jest palenie tytoniu, pozytywnie zaskakuje zdecydowanie mniejsza skala nikotynizmu wśród pacjentów, aniżeli wśród ich rodzin.

Aż 87 ankietowanych (60,4%) podało, iż wśród najbliższych członków ich rodzin aktualnie są nałogowi palacze tytoniu, natomiast 93 ankietowanych (64,6%) podało iż wśród ich najbliższych członków rodziny byli w przeszłości palacze (w zdecydowanej

większości palili ojcowie, rzadziej matki lub rodzeństwo).

Badane osoby zapytane o czynniki sprzyjające inicjacji nikotynowej u młodzieży najczęściej wskazywali na (pytanie wielokrotnego wyboru): chęć rozładowania stresu (68 osób – 47,2%), chęć zdemonstrowania swojej dorosłości (62 osób – 43,1%), przykład rówieśników (52 – 36,1%), wpływ mody (49 – 34,0%), presję środowiska (32 – 22,2%), nudę (16 – 11,1%) (ryc. 1).

Ryc. 1. Przyczyny inicjacji nikotynowej młodzieży – opinie ankietowanych chorych na cukrzycę typu 1

Fig. 1. Reasons for smoking initiation among teenagers – opinions expressed by surveyed diabetic teenagers

Większość ankietowanych jako słabe oceniła efekty dotychczasowych kampanii profilaktyki antynikotynowej. Ocenę efektów dotychczas podejmowanych działań w ramach takiej profilaktyki przedstawiono w tabeli I.

Tabela I. Opinie nastolatków chorujących na cukrzycę typu 1 na temat skuteczności profilaktyki antynikotynowej w Polsce
Table I. Opinions expressed by adolescents with diabetes type 1 on the effectiveness of smoking prevention in Poland

	Ocena skuteczności					
	Brak	Wątpliwa	Niska	Słaba	Dobra	Bardzo dobra
Liczba respondentów (n)	25	24	29	29	21	16
Odsetek [%]	17,4	16,7	20,1	20,1	14,6	11,1

Tabela II. Ocena skuteczności akcji motywujących do zerwania z nałogiem palenia tytoniu wyrażona przez nastolatków chorujących na cukrzycę typu 1
Table II. Opinions expressed by adolescents with diabetes type 1 on the effectiveness of stop-smoking campaigns

	Ocena skuteczności					
	Brak	Wątpliwa	Niska	Słaba	Dobra	Bardzo dobra
Liczba respondentów (n)	30	15	34	37	15	13
Odsetek [%]	20,8	10,4	23,6	26,0	10,4	9,0

Zdecydowana większość ankietowanych (74,2%) nastolatków wyraziła opinie, że skuteczność tych akcji jest, co najwyżej mała (brak skuteczności – 17,4%, wątpliwa – 16,6% respondentów; nikła – 20,1% respondentów; słaba – 20,1% respondentów, dobra – 14,6%). Jedynie 16 osób (11,1%) uznało, iż skuteczność jest bardzo dobra.

Podobnie rozłożyły się odsetki badanych w odniesieniu do opinii na temat oceny akcji motywujących do rzucenia palenia – tabela II. Zdecydowana większość ankietowanych (80,9%) wyraziła opinie, że skuteczność tych akcji jest, co najwyżej mała (brak skuteczności – 20,8%, wątpliwa – 10,4% respondentów; nikła – 23,6% respondentów; słaba – 26,0% respondentów, dobra – 10,4%). Jedynie 13 osób (9,0%) uznało, iż są to akcje bardzo skuteczne.

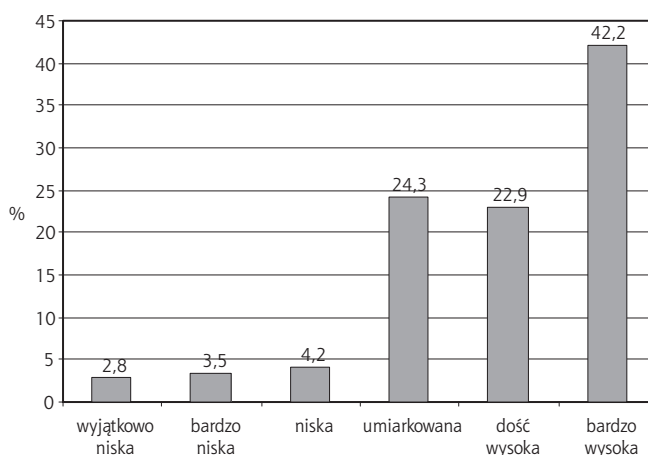
W opinii 53,5% badanych (77 respondentów) najlepszym sposobem walki z nikotynizmem są zaporowe ceny papierosów (ryc. 3). Mniejszy odsetek badanych (40,3%) wskazało na zmiany legislacyjne, polegające na zwiększeniu ilości miejsc, w których palenie papierosów powinno być zakazane. Niemal co trzeci badany (34%) uważał, że duże znaczenie mogą mieć odpowiednie akcje uświadamiające, podejmowane na terenie placówek oświatowych, znacznie mniej badanych widzi sens w prowadzeniu akcji uświadamiających w programach telewizyjnych (27,8%) lub w radio (14,6%). Ankietowani bez przekonania odnoszą się do takich działań, jak drukowanie ostrzeżeń na paczkach papierosów (sens tych działań widzi 16% respondentów) lub prowadzenie akcji z wykorzystaniem ulotek i plakatów zniechęcających do palenia (19,4% badanych uczniów).

Osoby uczestniczące w badaniu ankietowym oceniały, że aktualnie obowiązujące ceny papierosów są stosunkowo wysokie, ale z reguły nie zaporowe i nie są wystarczająco zniechęcające do palenia. Spośród badanych osób 42,2% uważa, że są one bardzo wysokie, (47,2%), że umiarkowane lub wysokie, zaś 10,4% było zdania, że są wyjątkowo niskie, bardzo niskie lub niskie (ryc. 2).

Dyskusja

Wyniki badań wskazują, że od uzależnienia od tytoniu nie są wolne także i osoby chore na cukrzycę, ale odsetek palaczy jest w tej grupie stosunkowo niewielki.

Świadczy o tym fakt, że do palenia tytoniu przystąpiło 14 osób (co stanowi 9,7% ankietowanych), w tym do nałogowego palenia (palenie codzienne) 4 osoby (2,8% respondentów, czyli 28,6% deklarujących palenie) oraz do palenia okazjonalnego (kilka, kilkanaście papierosów miesięcznie) – 10 osób (6,9% ankietowanych), podczas gdy w 2008 roku, wg danych

Ryc. 2. Opinie na temat aktualnych cen wyrobów tytoniowych (odsetek ankietowanych wyrażających daną ocenę)

Fig. 2. Opinions on current prices of tobacco products (percentage of respondents expressing their opinion)

szacunkowych CBOS, problem palenia dotyczył 38% młodzieży ponadgimnazjalnej [4], tym bardziej, iż 60,4% ankietowanych miało w 2010 r. wśród swoich najbliższych osoby palące, a 64,6% z nich zetknęło się w przeszłości ze zjawiskiem palenia papierosów przez najbliższą rodzinę.

Wyniki uzyskane z badań własnych nie pozwalają na jednoznaczne wyjaśnienie dość niskiego odsetka osób palących tytoń w tej grupie nastolatków. Problem ten wymaga szerszych badań, w celu określenia skutecznych programów promocji i profilaktyki nikotynowej. Już obecnie konieczne jest opracowanie skuteczniejszej edukacji prozdrowotnej, która powinna być prowadzona przez fachowych pracowników służby zdrowia i realizowana podczas obowiązkowych szkoleń organizowanych dla osób z rozpoznaną cukrzycą. Program szkolenia dzieci i nastolatków chorych na cukrzycę typu 1 powinien obejmować nie tylko wiedzę na temat przyczyn, przebiegu i zasad wyrównania choroby, ale także przekazanie informacji na temat zasad organizacji życia codziennego, sprzyjających jak najdłuższemu przeżyciu bez powikłań cukrzycowych. Szkolenie obejmuje przekazywanie informacji na temat zagrożeń, jakie dla osób chorujących na cukrzycę stwarzają nałogi, w tym nikotynizm. Takiej edukacji podlegają pacjenci w pierwszych tygodniach leczenia oraz – w razie potrzeby – podczas kolejnych hospitalizacji w Klinice Endokrynologii i Neurologii Dziecięcej UM w Lublinie.

W walce z nikotynizmem najważniejsza jest edukacja zdrowotna. Potrzeby takie wynikają z danych statystycznych, dotyczących występowania nałogu w grupach osób różniących się między sobą posiadaną wiedzą, dotyczącą biologii, medycyny, działań i zachowań prozdrowotnych oraz oddziaływania nałogów na jakość i długość życia.

Jeżeli porównać rozpowszechnienie nałogu wśród osób z różnym wykształceniem:

- uczniowie zasadniczych szkół zawodowych – w 2008 r. ponad 41% regularnie palących [13]),
- uczniowie liceów ogólnokształcących – w 2008 r. 34% [13] palaczy w liceach publicznych, 32% w prywatnych,
- studenci Uniwersytetu Medycznego w Lublinie w roku 2009 27,8% palaczy, w tym 11,3% palaczy nałogowych [14],

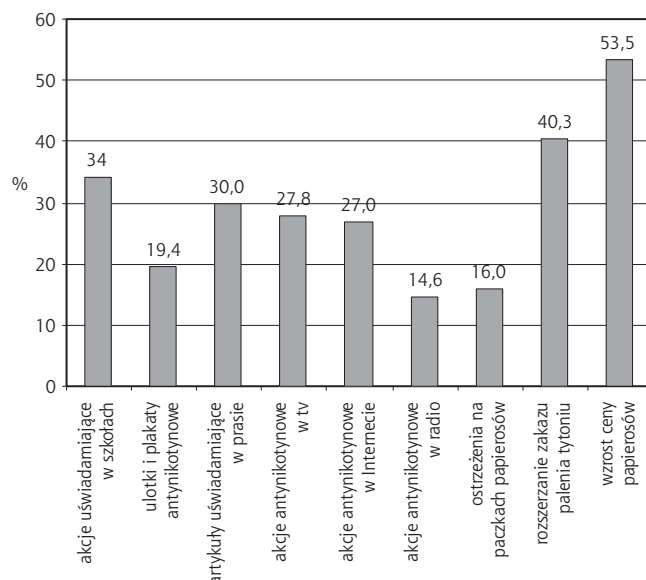
wyraźnie widać związek między stopniem edukacji a postawami życiowymi a probującymi palenie tytoniu. Dodatkowym argumentem sugerującym wpływ edukacji na kształtowanie postaw prozdrowotnych są dane CBOS z 2008 r. dowodzące obecności ewidentnego związku pomiędzy jakością zdobywanej wiedzy i paleniem – wśród uczniów „dwójkowych i trójkowych” pali 45%, wśród „czwórkowych” – 33%, a wśród uczniów otrzymujących najwyższe oceny pali zaledwie – 25% [13].

Analiza danych uzyskanych podczas badania ankietowego, będącego przedmiotem niniejszej pracy, dostarcza wielu istotnych informacji na temat ocen, jakie nastoletni chorzy wystawiają realizowanej w Polsce profilaktyce antynikotynowej oraz akcjom mającym na celu nakłanianie palaczy do rzucenia nałogu. Podkreślić należy, iż wspomniane dane odzwierciedlają opinie bezpośrednio zainteresowanych, a więc osób będących adresatami takich właśnie kampanii.

Porównania różnego rodzaju opinii oraz zakresy działań podejmowanych przez instytucje rządowe (Ministerstwo Zdrowia) oraz instytucje pozarządowe wskazują na kilka niekonsekwencji. Zapis, który znalazł się w ustawie antynikotynowej [16], w artykule 9 ust. 4: „Na opakowaniach wyrobów tytoniowych przeznaczonych do palenia, innych niż papierosy, występujących w handlu detalicznym, których najbardziej widoczne, największe płaszczyzny mają powierzchnie większe niż 75 cm², ostrzeżenia o szkodliwości zajmują powierzchnie nie mniejsze niż po 22,5 cm² na każdej z tych płaszczyzn”; wydaje się działaniem profilaktycznym adresowanym do osób innych grup wieku, aniżeli grupa młodzieży, gdyż jedynie 16% ankietowanych nastolatków dostrzega w takich posunięciach realny sens.

Zdecydowanie większą akceptację znajdują, w opinii młodzieży, działania o charakterze informacyjnym i uświadamiającym prowadzone w szkołach (34% ankietowanych popiera sens takich działań – ryc. 3), nieco mniejsze – w masmediach. Treść ustawy antynikotynowej nie stanowi bezpośredniego wsparcia dla tego typu profilaktyki.

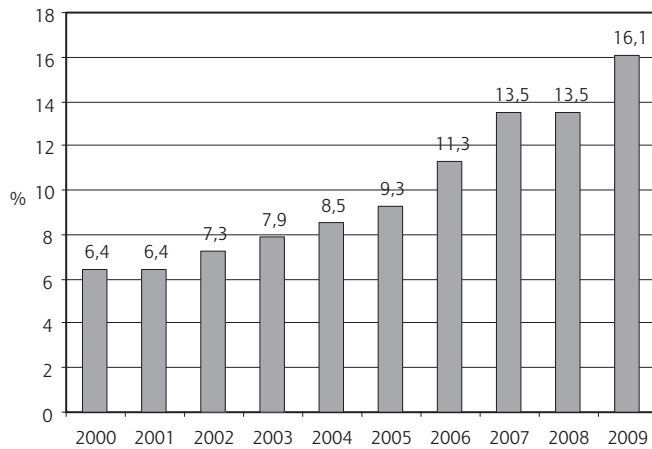
Największe znaczenie profilaktyczne ankietowani przypisują rozszerzeniu miejsc zakazu palenia tytoniu (takie działanie znalazło odzwierciedlenie w nowej

Ryc. 3. Propozycje skutecznej walki z nikotynizmem (odsetek ankietowanych popierających daną opcję)

Fig. 3. Proposals for an effective fight against smoking (percentage of respondents supporting the option)

ustawie antynikotynowej) i wzroście cen papierosów – 53,5% ankietowanych widzi sens takich działań w profilaktyce i walce z nikotynizmem. Należy podkreślić, że taką opinię wyraża także wiele autorytetów z dziedziny walki z nałogiem tytoniowym. Takie wnioski wynikają z opublikowanego też w 2010 roku przez National Bureau of Economic Research w Cambridge opracowania, w którym oceniono, że wzrost ceny papierosów o 10% powoduje spadek odsetka nastoletnich palaczy o 6,3%, spadek ilości wypalanych przez nich papierosów o 12%, a więc wzrost ceny wyrobów tytoniowych o 10% spowoduje łącznie spadek popytu na papierosy o 18,3% [16]. Ta metoda walki z paleniem nie znajduje odzwierciedlenia w zapisach ustawy antynikotynowej, a ceny papierosów wynikają raczej z doraźnych kalkulacji politycznych, aniżeli konsekwentnego działania prozdrowotnego instytucji rządowych. Obecne ceny wyrobów tytoniowych nie są jeszcze traktowane przez młodzież, jako ceny zaporowe (ryc. 2) – 42,2% określa te ceny, jako „bardzo wysokie”. Wprowadzenie zaporowych cen papierosów od dawna było argumentem najbardziej radykalnych przeciwników palenia i spotykało się z kontrargumentami wskazującymi na ryzyko rozwoju podziemia nikotynowego i przemytu papierosów bez akcyzy oraz malejącymi wpływami do budżetu państwa. Wydaje się, że argumentem przemawiającym przeciwko tak radykalnym metodom walki z nikotynizmem są właśnie potrzeby budżetu państwa. Wszelkie działania antynikotynowe prowadzone są w taki sposób, iż wpływy do budżetu nie maleją, a rosną. Niech komentarzem będzie krótkie zestawienie wpływów budżetowych z akcyzy na papierosy (dane Ministerstwa Finansów) – ryc. 4 [17].

Ryc. 4. Polski budżet. Wpływy z akcyzy na papierosy (w mld PLN) [MF]

Fig. 4. Polish budget. Cigarette tax proceeds (milliards of PLN) [MF]

Piśmiennictwo / References

- Zatonski W. Tobacco smoking in central European countries: Poland. [in:] Tobacco and public health: science and policy. Boyle P, Gray N, Henningfield J, Seffrin J, Zatonski W [eds]. Oxford University, Oxford 2004: 235-52.
- Globalne Badanie Dotyczące Używania Tytoniu przez Osoby Dorosłe (Global Adult Tobacco Survey – GATS). MZiOS 2010. www.mz.gov.pl
- Strychowska A. Postawy młodzieży wobec nikotyny. Wychowawca 2008, 10: 25-29.
- Kolbowska A. Konsumpcja substancji psychoaktywnych przez młodzież szkolną. Serwis Informacyjny Narkomania 2009, 1(45).
- Świątkiewicz G. Młodzież a substancje psychoaktywne. Komunikat z badań. CBOS BS/79/2004, Warszawa, maj 2004.
- Budzisz T. Wyniki ankiety „Papierosy wśród młodzieży” 2004. <http://www.profesor.pl/publikacja,1304,Artykuly,Wyniki-ankiety-pt-Papierosy-wsrod-mlodziezy>
- Strychowska A. Postawy młodzieży wobec nikotyny. Wychowawca 2008.
- Świdarska-Kopacz J, Marcinkowski JT. Zachowania zdrowotne młodzieży gimnazjalnej i ich wybrane uwarunkowania. Cz. I. Palenie tytoniu. Probl Hig Epidemiol 2007, 88(4): 441-445.
- Kanicka M, Szpak A. Rozpowszechnienie i uwarunkowania palenia tytoniu wśród uczniów kończących białostockie gimnazja. Probl Hig Epidemiol 2011, 92(1): 146-149.
- Koźłataj W. Ocena parametrów mikrokrążenia obwodowego u nastolatków z cukrzycą typu 1 w pierwszych pięciu latach trwania choroby. Wpływ palenia tytoniu. Endokrynol Pediat 2009, 2(8): 27-38.
- Zbikowski SM, Klesges RC, Robinson LA, Alfano CM. Risk factors for smoking among adolescents with asthma. J Adolescent Health 2002, 30: 279-287.
- Orth SR, Schroeder T, Ritz E, Ferrari P. Effects of smoking on renal function in patients with type 1 and type 2 diabetes mellitus. Nephrol Dial Transplant 2005, 20(11): 2414-2419.
- Centrum Badania Opinii Społecznej. Konsumpcja substancji psychoaktywnych przez młodzież szkolną – Młodzież 2008. Komunikaty z badań CBOS 2008: 1-154.
- Koźłataj W, Koźłataj B, Karwat ID, Pieciewicz-Szczęsna H. Postawy studentów Uniwersytetu Medycznego w Lublinie wobec palenia tytoniu. Probl Hig Epidemiol 2010, 3(91): 495-500.
- Ustawa z dnia 8 kwietnia 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych oraz ustawy o Państwowej Inspekcji Sanitarnej. Dz.U. 2010, nr 81, poz. 529.
- Kostova D, Ross H, Blecher E, Markowitz S. Prices and Cigarette Demand: Evidence from Youth Tobacco Use in Developing Countries. Nber Working Paper Series 2010, Working Paper 15781. <http://www.nber.org/papers/w15781>
- Ministerstwo Finansów. Finanse publiczne. Sprawozdania z wykonania budżetu w latach 2000-2009. <http://www.mf.gov.pl>

Wnioski

- Palenie tytoniu jest nałogiem, który dotyka blisko 1/10 nastolatków chorujących na cukrzycę typu 1, a znacznie większa grupa może być palaczami biernymi, gdyż 60,4% nastolatków ma w swoim środowisku domowym palaczy tytoniu.
- Większość badanych chorych na cukrzycę typu 1 ma wystarczającą wiedzę na temat szkodliwości palenia tytoniu, jednak posiadana wiedza jest niewystarczającym czynnikiem zniechęcającym do palenia.
- W opinii badanych osób jednym z najskuteczniejszych sposobów walki z nałogiem tytoniowym jest wprowadzanie barier finansowych utrudniających dostęp do zakupu papierosów.